

IRODALMI TAJÉKOZTATÓ

N. Sz. LJESZKOV: AZ ELVARÁZSOLT ZARÁNDOK. (Révai.)

Furcsa történet a Szeverjánicsé, kalandos regénynél izgalmasabb; nem szükkölködik fantasztikumokban. A cári elnyomás hiteles bizonyítéka az Elvarázsolt zarándok, — a ma embere számára mégis hihetetlen. Említésre alig méltó esemény, hogy egy jobbágy talpát felhasítják, vagy a jámbor, s a helyi szokásokban tájékozatlan idegent meggyilkolják, anélkül, hogy ezt önvédelem, vagy más döntő szempont indokolná. A kancsuka, csak úgy fizetsége a jobbágy-nak, mint az esetleges kommenció. A kinzások módozatainak felsorolása hosszúra nyúlna. A regény hőse Szeverjánics. Ide-oda hányódik, mégis mindig vidám. Kedvenc foglalkozása a lovakkal való foglalatoskodás, ehhez ért legjobban, de gyerekdajka lesz. Naponként viszi az elhagyott férj kisgyerekét a tengerpartra, ahol forró a homok, és örökké sütt a nap. Társaságukhoz tartozik még egy kecske. De egy napon a hűtlen aszszony megérkezik szerelmesével s elviszik a gyermeket. Szeverjánics munka után néz. Hosszas hányódás után tatárfogságba kerül. Itt mindkét talpát felhasítják, betömik sörtével, a nyílt sebet valami kotyvalékkal beragasztják s így biztosítják Szeverjánics fogvartartását. Megszökni tehát nem tud, de négykézláb járni igen. A csodával határos módon mégis megszökik s egy földbirtokoshoz szegődik — végre — lószakértőnek. Már úgy tűnik, hogy rendben megy élete sora, de akkor egy mulatóba téved, ahol Grusa, a pompás cigánylány addig bűvöli, míg hősünk nemcsak a saját, de gazdája pénzét is ott felejt; elég tetemes összeget. A földbirtokos magával viszi a szép Grusát, kit hamarosan megün és Szeverjánicsunk gondjaira bíz e felkiállással: „Szórakoztasd őt!” A szép leány belebetegszik a bánatba és ráveszi hódolóját, hogy ölje őt a vízbe. A szerelmese halálát követő időkben Szeverjánicsnak többé sehol nincsen maradása. Delej ez és kupeckodik, majd észébe jut anyja régi óhaja és kolostorba vonul. De miként is bírná ki

ő az efféle merev és minden pillanatában megkötött életet, amit a kolostor törvényei az ő adottságaival bíró ember számára jelentenek? Természetesen odébb áll, hogy végül is zarándokútra menjen, valami maga által elgondolt béke utáni örökös áhitozásban. Életének minden mozzanata az elnyomott orosz jobbágy-ság sorsát példázza. Hangján kbertlenül egy egész osztály szólal meg, embertelen körülményei közt is bizakodással.

Ljeszkovban a nagy orosz irodalom egyik legjelesebbjét ismeri meg az olvasó. Kis remekműve méltán sorakozik nagy kortársainak (Tolsztoj, Goncsarov, Dosztojevskij) maradandó alkotásai mellé. Munkája nem aprólékos, de erőteljes; közvetlen elbeszélésmódja magávalragadó. Ljeszkovnak csak úgy, mint nagy kortársainak legfőbb jellemzője a hű korrajz. Méltatására hadd idézzük Gorkijt: „

„Ljeszkov a legeredetibb orosz író; mentes minden idegen befolyástól. Könyvének olvasása közben megérezzük Oroszországot.”

A fordítás Moly Tamás igényes munkája.

SOLYMOS IDA

ANTONIN ZÁPOTOCKY: ÚJ HARCSOK SORAKOZÓJA. (Népszava.)

Miniszterelnök és író: ennek az összeállításnak régi hagyományai vannak Európa irodalomtörténetében. Elég, ha a legklasszikusabb példát, Goethe-t említjük. Más társadalmi és politikai viszonyok közt, a népi demokrácia útján a szocializmus felé haladva, ezt a hagyományt folytatja most Antonin Zápotocky, a baráti Csehszlovák Köztársaság miniszterelnöke. Előttünk fekvő könyve pedig azt bizonyítja, hogy nem méltatlanul.

Nem véletlenül említettük előbb Goethe nevét, hisz ez a könyv is a Dichtung und Wahrheit műfajának, a memoárnak folytatója. Ámde — épp a változott társadalmi viszonyok és osztályhelyzet következtében — a műfaj új változatban jelenik meg Zápotockynál. Egyrészt személytelenebbé válik, másrészt a regény, az elbeszélés egyes vonásait ötvözi magába. Memoár és epika

igen szerencsés egyesítése ez a könyv, eleven és meggyőző bizonyítéka a szerző írói kvalitásainak, zamatos elbeszélő erejének.

Saját gyermekkorának és apja, Ladiszlav Zápotocky-Budecsky szabómester harcos életének története elevenedik meg a könyv lapjain. Budecsky, a proletár-sorban élő kisiparos, előbb Prágában lesz a kibontakozó cseh munkásmozgalom egyik bátor úttörője, majd, amikor a hirhedt „szocialista per“ után a császári és királyi hatóságok illetőségi falujába, Zákolanyba toloncolják, ott, a Budecs-hegy környékén küzd tovább a nép szabadságáért. Bizalmatlanság és rosszakarat fogadja, szeretetreméltóságával, műveltségével, okos, mégis bátor talpraesettségével azonban csakhamar sikert ér el. Hü elvtársak állnak melléje, s a budecskörnyéki falvak, ipartelepek népe egyre világosabban felismeri helyét a kiélesedő osztályharcban. Művelődési egyesület alakul, s ezen keresztül mind többen és többen lépnek a haladás útjára. Az 1897. évi választások szocialista előretörésének és a vörös zászló kibontásának diadalmas kicsengésével végződik a munka.

Vannak részletek, ahol szinte megdöbbentő módon tükröződik a tökéletes kiszámányolás embertelensége, s ahol aztán nagyszerű módon jelenik meg az ébredő proletár-öntudat. A realista emberábrázoló-tehetség művészi eszközeivel is rendelkezik az író: alakjait remekül tudja bemutatni, jellemezni, egyéníteni. A „négyek tanácsának“ tagjai: Budecsky szabómester, Vosznik kőműves, Lánszky cipész és Efler mezőgazdasági munkás mint felejthetetlen alakok rögződnek bele az olvasók emlékezetébe. És milyen pompásak az olyan részletek, mint az öreg Kolmisztr apó halálának meghatározó rajza, a zászlószentelés előtti viták; vagy a kis Tóni (ez maga az író!) beszélgetései a vadorzóval és az erdőszell! Megjelenik a szomszédos Kladno bányász élete is, a kapitalista világ proletársorsának minden nyomorúságával.

Mindent az író színes, fordulatos nyelven, kitűnő megelevenítő-készséggel adja előnk. Örülhetünk, hogy ez az értékes könyv magyarul is megjelenhetett. Meg kell dicsérnünk Vozári Dezsőt, a fordítót, aki maga is kitűnő író és harcos szocialista. Befejezésül pedig azt kívánja a kritikus, aki az irodalom mellett a gyakorlati pedagógia embere: jusson el Zápotocky könyve az iskolai oktatás munkájába is! Ma, amikor munkás- és parasztfiatalok ezrei lépik el tudásra szomjas lélekkel a középispolák padjait, kétszeresen fontos, hogy olyan

szövegrészletek kerüljenek az irodalmi olvasókönyvben eléjük, amelyek — mint ez a könyv — megmutatják nekik a kapitalista világ igazságtalanságát, s föltárlják előttük a boldog jövő, a szocializmus távlatait.

ANGYAL ENDRE

BALZAC: GORIOT APÓ. (Révai.)

A XIX. íróinak egyik legnagyobbja Balzac. Ő az, aki a modern regénybe először viszi bele főmotívumként a pénz, az anyagi érdek meghatározó szerepét. A XIX. század gazdag névsorában alig volt író, ki nála meggyőzőbben ábrázolta korának embertelenségét, s a pénz szolgálatában könyörtelenül törtető, kapitalizálódott polgárság minden humánusát nélkülöző magatartását.

A Goriot apó Balzac majdnem száz regényt számláló oeuvrejének legjellegzetesebb darabja. Ebből az egy művből kitalálhatjuk írói alkatát s a Napoleon bukása, valamint a forradalom elcsendesülése után feltörekvő francia polgárság osztályuralmát. Regényének hősei, így a Gorioté is messze túlnőnek a „normális“ emberek arányain, szinte az abnormálisig felfokozott életet élnek, (Vautrin, Rastignac, Betti néni) — ennek ellenére Balzacot tekinthetjük a modern realista regény megeremlítőjének.

Goriot, a gaibonaügynök egész élete a leányai iránt érzett szenvedélyes szeretetben csücsösödik ki. Hihetetlen mennyiségű pénzt harácsol össze csak azért, hogy nagyravágyó leányai arisztokratákhoz mehessenek feleségül. A rajongásig bálványozott két lány minden pénzéből kifosztja öreg apját, aki egy hatodrangu panzióban, idegenek jóindulatára utalva, pénz és gyógyszer hiányában, embertelen szenvedések között hal meg. A regény szerkezete aránytalan. A hosszadalmas bevezetés után csak a második felében kapjuk a cselekmény tulajdonképeni magját, de olyan szuggesztívítással, hogy évek múlva is emlékszünk Vaquerné panziójának minden zugára, Goriot szobájára, vagy éppen egy ebédre, melynek lefolyása alatt apróra megismerkedtünk a panzió lakóinak életével. A szenvedélyek megrázó erejű pontos ábrázolása emeli a Goriot apót a világirodalom kiemelkedő alkotásai közé.

Mint minden nagy író, Balzac is megelőzte korát világszemléletének tudatosságával. Hálálának 100-ik évfordulóján jobban értjük és ismerjük munkásságát, mint kortársai; regényeinek olvasottsága soha nem volt nagyobb, mint napjainkban.

SOLYMOS IDA